

Важни аспекти по отношение на документацията и оценката на програми, работещи с мъже, извършители на домашно насилие

Version 1.1

ПРЕДВАРИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

Този документ представлява по-скоро набор от важни аспекти по отношение на документацията и оценката на работата с извършители на насилие, отколкото структурирано ръководство. Той беше разработен като работен доклад по проекта „Работа с извършители на домашно насилие в Европа”, част от програма ДАФНЕ II на Европейската комисия от 2006 г. до 2008 г. Неговата цел е да стимулира програмите да въведат и/или подобрят воденето на своята документация и на мерки за оценка.

Документът е разделен на пет части. След двете по-обща части за целта и някои от основните принципи за документиране са описани подробно важните аспекти на документацията и оценката за три типични фази на програмите за извършители на насилие: начало, лечение и резултат.

ЗНАЧЕНИЕ НА ДОКУМЕНТАЦИЯТА

Доставчиците на услуги за мъже, извършители на домашно насилие, носят морална отговорност пред жертвите (жени и деца), пред обществото, пред спонсорите и пред своите клиенти, за това че тяхната програма помага за намаляване на насилието над жени. Документирането на работата с извършители на насилие е основа за гарантиране на качеството и за анализиране на процесите, за оценка на риска и за планиране на безопасността, за измерване на резултатите и за разработване на програми, и спомага за осигуряване на добра отчетност и прозрачност. Най-просто казано да се документира работата с извършителите на насилие означава да се описва системно с кого се работи, как се работи с него и какъв е резултатът от работата. Всяка програма трябва да определи до каква степен ще се документира работата по нея. Това зависи най-вече от предназначението на документацията и от изискванията според професионалните стандарти и тези на спонсорите, както и от наличните ресурси. Ние препоръчваме да се вземат под внимание следните аспекти на документиране, които имат малко по-различно предназначение:

Документацията стои в основата на повечето мерки за гарантиране на качеството. Тя помага на изпълнителите да анализират процеса и да забелязват промените в поведението или отношението на клиента им. Тя улеснява и обратната връзка с клиента относно неговия напредък например при етапа на оценяване. Документацията е необходима за сътрудничеството между агенциите, тоест за координиране на всички институции, които вземат участие във всеки конкретен случай. Тя помага на изпълнителите при изготвянето на конкретни планове за действие, в съответствие със събраната по време на началната фаза информация и при приспособяването на плана по време на изпълнението на програмата.

Анализът на документираната информация, събрана през началния етап и по време на работния процес, спомага за определяне на рисковете от понататъшно насилие и за подкрепата на жертвите чрез планиране на безопасността.

Целта на измерването на резултатите е да се извършва контрол на постигането на целите на програмата (основно намаляване на насилието и увеличаване на сигурността на жертвите). Документирането на поведението на клиента и на неговото отношение по време на различните етапи на програмата (начален, процес и т.н.) и неговото сравнение спомагат за идентифицирането и доказването на промените в поведението и отношението на клиента след приключване на програмата. Документирането улеснява подобряването на работата на програмата чрез откриване на недостатъците или на трудностите и служи като основа за развитието и изменението на програмата

Документирането на работата с извършители на насилие спомага за гарантиране на нейната прозрачност и за воденето на отчетност за програмата пред жертвите на насилие, пред обществото като цяло и пред спонсорите в частност. Само при условие, че работата и резултатите

от нея се документират надлежно, е възможно програмите да бъдат сравнявани една с друга или с други варианти за намеса в случай на домашно насилие, и да послужат за основа за вземане на политически решения.

Освен това документирането на характеристиките на клиента (например: социално-демографски, личност, вид и жестокост на насилието), характеристиките на процеса (например: посещаемост, участие) и характеристиките на резултатите (например: намаляване на насилието) са важна база за провеждане на проучвания за извършителите на домашно насилие и за програмите за работа с тях.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА ДОКУМЕНТИРАНЕ

- **Системно планиране и финансиране:** документацията като част от работата трябва да се планира системно като се определят подходящите ресурси. Документацията и оценяването трябва да се финансират като задължителни части от програмите за извършители на насилие. Важно е да се събират допълнителни данни от различни източници: извършител, партньор (настоящ, бивш, нов), деца, полиция, правосъдна система, социални служби и т.н. Във всеки случай източникът на данни трябва да се отбелязва и да се вземат под внимание националните наредби за защита на данните.
- **Стандартизация:** за програмата е от полза, ако информацията се събира чрез стандартизирани инструменти или формуляри, за да е сигурно, че ще се събира еднаква информация за всеки клиент. Използването на стандартизирани инструменти прави възможно сравняването на информация от различни програми и улеснява изследователската дейност.
- **Поверителност и правни аспекти:** събраните данни трябва да бъдат поверителни и да се архивират по такъв начин, че да са достъпни само за служители, които участват в работния процес с конкретния извършител. Всяка форма на документация и обмен на информация с други професионалисти (например службите за подпомагане на жертви) трябва да се извършва в съответствие с националните наредби за защита на данните. В зависимост от националното законодателство, участниците трябва да са информирани за съхранението и обработването на събраните данни, за поверителността и налаганите от нея ограничения и за своето право за достъп до и за теглене на информация. Всички договорености трябва да се приложат като документ за информирано съгласие под формата на договор, подписан от участника и от изпълнителя.

НАЧАЛНА ФАЗА

Цели на документацията в началната фаза

Систематичното документиране на информацията, събрана по време на началната фаза на програмата, може да послужи за следните цели:

- оценка на това доколко един мъж е подходящ за включване в програмата,
- комуникация и координация (с участниците, техните (бивши) партньори, службите за подпомагане на жертви, по-висшите организации/институции или други участващи служби / професионалисти и т.н.),
- планиране на дейностите и сътрудничество с други служби (например за лечение на алкохолици/наркомани, душевно болни, социални служби и т.н.), ако е необходимо,
- оценка на риска и планиране на сигурността на партньора на клиента,
- измерване на резултатите/вътрешна оценка на работата,
- разработване на програми, източници за изследователска дейност и за външна оценка.

Основни реквизити на документацията

Основните реквизити на документацията по време на началната фаза включват следното:

- **информация за връзка с участника и с неговия (бивш и/или настоящ) партньор**
От съображения за сигурност тази информация може да се съхранява в отделна папка или на отделно място.
- **информация за връзка с други служби/професионалисти, полагащи грижи за участника и/или за неговия партньор**
 - по-висша служба, служба за подпомагане на жертви и т.н.
- **социално-демографска информация и информация за настоящо семейно положение**
 - възраст, вяра/културна среда, образование, професия, работещ или не, доход/икономическо положение, настоящ дом и условия на живот
 - продължителност, качество и динамика на настоящата връзка на двойката, жилищно положение, деца: дали били са били малтретирани или били ли са свидетели на насилие и т.н.
- **информация за вида, степента и обхвата на насилието**
 - срещу кого (партньор/бивш партньор, деца, други членове на семейството, други)
 - история на насилието във връзката (кога е започнало; промени; първа проява, най-тежка проява, най-типична проява, най-скорошен инцидент и т.н.)
 - видове тормоз (физически, психически, сексуален и т.н.)
 - конкретни прояви на насилие
 - честота, сериозност и последствия от насилието
- **информация за правното положение и за контактите на участника със системата за наказателно правосъдие**
 - бил ли е съден?
 - полицейско досие, присъди, заповеди за защита, попечителство над дете и/или наредби за посещение, пробация, предишни обвинения и т.н.
- **информация за семеен произход**
 - информация за семейни отношения особено, свързана с насилие и тормоз, преживяни или на които е бил свидетел в своето семейство, и за други значими проблеми като злоупотреба с алкохол, психични или други важни заболявания и т.н.
- **информация за психически или други значими здравословни проблеми и предишно и/или настоящо лечение/терапия за тях**
 - включително приемани в момента медикаменти
 - по-конкретно: информация за употреба на алкохол и други видове наркотични вещества
- **информация за първоначалното желание на участника и за неговата мотивация за промяна/неговата мотивация за участие**
- **информация за степента на отговорност, която мъжът поема за използването от него насилие и за последствията, както и за неговото обяснение и причините, на които той отдава използването на насилие от негова страна**
- **документиране на оценката на риска**
 - най-добре е оценката на риска да включва информация за участника, за неговия (бивш) партньор, както и други източници като например полицейски досиета, предишни обвинения и т.н. (могат да се използват стандартизирани инструменти за оценка на риска). Отговорниците по програмата трябва да изберат най-подходящите инструменти и средства за оценка на риска. Ако се разполага с информация от други източници (партньор (настоящ, бивш, нов), служба за подпомагане на жертвите, криминално досие и т.н.), тя също може да се използва.

- **план за провеждане на лечение въз основа на горепосочената информация**
 - най-важните цели и стъпки на лечението трябва да се документират, включително евентуалното допитване до други служби, с цел отговаряне на настоящите нужди на участника
- **договор или споразумение между програмата (изпълнителя) и участника, който може да включва:**
 - основни правила на програмата (внимание, точност, уравновесеност и т.н.)
 - ограничена поверителност/задължение за информиране на властите при риск от нараняване на други лица
 - споразумение за осъществяване на контакт с (бивш) партньор и с други служби, които работят с мъжа
 - неизползване на насилие
- **информационни материали, които се раздават на участниците по време на началната фаза на програмата**

Важна бележка:

Всяка промяна на документираната по време на началната фаза информация, която се извърши в понататъшен етап от програмата, трябва да се регистрира като се направи необходимото изменение в плана за лечение, особено по отношение на промени при риска от насилие и при съответните мерки за безопасност.

ФАЗА НА ЛЕЧЕНИЕ:

Фазата на лечение включва текущата работа с мъжа по време на неговото участие в програмата/ите и подкрепата, която се дава на неговия партньор/бивш партньор.

Важни пунктове:

- От важно значение е да се извършва регулярна вътрешна оценка. Мъжът трябва да попълни структуриран въпросник/формуляр за оценка в края на всеки модул/сеанс.
- Изпълнителите също се нуждаят от пълно документиране на протичането на модула; неговото значение за члена на групата и т.н.
- Тази документация трябва да се използва във връзка с документацията от лицата за контакт на партньора в опит да се придобие холистичен поглед за протичането на процеса.
- Тази документация трябва да се оценява вътрешно и външно, за да може процесът да се следи регулярно.

Аспекти, които да се документират по време на фазите са (неизчерпателен списък):

- присъствие (физическо присъствие)
- сътрудничество (активно, неактивно)
- допълнителни актове на насилие
- основни житейски събития
- раздяла с партньора по време на посещението на програмата
- допълнителни полицейски операции/контакт на мъжа с полицията
- смяна на адрес, телефонен номер
- протичане и напредък, включително промяна на мотивацията (споделено от клиента, или ако е възможно от (бивш-)партньор)
 - знаци
 - проблеми
 - усилия, успех
- домашна/и задача/и
- пропуски

КРАЙНА ФАЗА / ОЦЕНКА НА ЛЕЧЕНИЕТО

Отчетността, гарантирането на качеството и измерването на резултатите са основна препоръка за всяка програма (въведение). При систематичното документиране на всички фази на програмите за извършители на насилие се постига висока степен на отчетност и гарантиране на качеството. Основният фокус при крайната фаза е анализът на промените у клиента.

Съществуват някои полезни процедури за измерване на резултатите, които могат да подпомогнат изпълнителите при определяне на ефективността на програмата по отношение на постигане на нейните цели. Всяка програма за извършители на насилие трябва да провежда минимално ниво на вътрешна оценка, която трябва да включва:

- Интервюиране на мъжа и на неговия партньор (настоящ, бивш, нов) за тяхното “задоволство” от програмата. Доволни ли са от промяната у мъжа? Кой според тях са най-важните елементи на програмата? Партньорът чувства ли се сигурен? Настъпили ли са промени в качеството на живот? Какви умения или данни са необходими за постигане на промяна в нивото на обида? Подобни въпроси могат да помогнат на изпълнителите да разберат кои елементи от плана на програмата наистина работят.
- Изготвянето на точна статистика за броя референции (виж глава “Основни реквизити на документацията”), за броя мъже, приети за лечение, за броя на завършилите програмата и на незавършилите, както и за посещаемостта. Всички горепосочени елементи не могат да се реализират с една оценка на програмата.

Много е важно ясно да са дефинирани целите на лечението от самото начало (например в плана за лечение). Обикновено основните цели на лечението са да се прекрати физическото насилие и да се намали целият набор от жестоко и контролиращо поведение. Друга цел е да се предложат на мъжете алтернативи на малтретирането, които да ги окуражат да споделят своята мощ и вземането на решения в една равнопоставена връзка.

Съществуват множество обосновани основания клиничното интервю да не се използва като единствен метод на оценка. Ние препоръчваме използването на самостоятелни въпросници (за клиента и за неговия партньор), чрез които да се извършват клиничните интервюта, ако това е възможно. Интервютата с партньорите на клиентите са много силен индикатор за степента на промяна на клиента. Освен това съществуват много стандартизирани мерки, които са полезни за измерване на резултата на програмите за извършители на насилие. Ако участието в оценката стане задължителен компонент на програмата, информираното съгласие за мъжете не трябва да бъде проблем.

Проучванията показват, че извършителите на насилие споделят за извършеното от тях насилие в настоящия момент или в миналото, както и друга подобна информация, с изключително нежелание. Полезен източник на информация са и допълнителните колатерални доклади за поведението на мъжете, включително интервюта с жертвите. Поради това програмите за извършители на насилие трябва да поддържат тясно сътрудничество със службите за жени, които предоставят подкрепа и защитават правата на жертвите.

Интервюирането на жертвата трябва да се извършва чрез структурирани интервюта и стандартизирани мерки за събиране на информация за поведението на мъжа по систематичен и ефективен начин.

Допълнителна информация трябва да се получи и от децата (на клиента и на партньора), от полицията или от служителите, отговарящи за пробацията, както и от другите участващи организации.

Оценките на резултата от лечението касаят измерването на промяната на всеки участник във времето, например между точка А във времето (преди лечението), точка Б във времето (след лечението) и точка В във времето (при проследяването). Така че същите мерки, използвани в началната фаза (преди лечението) могат да се използват и на по-късен етап. Този план често пъти се нарича план "преди и след лечението".

Той се използва често при вътрешната оценка на програмите за лечение и позволява на оценителя да сравнява състоянието преди и след лечението на клиентите. Резултатите от стандартизираните мерки се сравняват статистически по различно време за всеки изпълнител. Възможно е вариант на тази процедура да бъде включен в програмата, дори и при наличие на голям недостатък, защото с него се пестят време и усилия при оценката. Подобрието на клиента между точка А във времето и точка Б във времето може да не се дължи на самото лечение. Възможни са алтернативни интерпретации (резултат на криминално разследване и наказание или настъпване на важни промени в живота, като например започване на работа или промени в семейното положение).

Някои от основните характеристики, които подобряват качеството на измерването на резултатите и оценяването са:

1. Ясно описание на съдържанието на програмата, на методите за мониторинг на това дали съдържанието на програмата е обхванато по време на нейното конкретно протичане.
2. Ясно описание на целите на резултатите, на целите на осъществяването на лечение и на специфичните мерки за двата вида цели.
3. Количествено описание на поведението на клиента, включващо информация относно предишни обвинения, история на насилието, демография, разстройство на личността, мотивация и степен на отричане.
4. Ясна дефиниция на насилието, включително на сексуалния и психическия тормоз.
5. Включване на информация от (бивш) партньор (качество на живот и използване на насилие от партньора по време на участието в програмата)
6. Различни статистически анализи за настоящи и разделени двойки.

Препоръките и допълнителните стъпки, които могат да се предприемат, трябва да се съобщят на извършителя или/и на неговия (бивш) партньор. Както беше споменато по-горе, трябва да е ясно, че персоналет по програмата не отговаря за извършване на измерване на резултатите/вътрешна оценка без компенсация. Ресурсите на програмата обикновено се използват изцяло за клинични нужди, а за измерване на резултатите/вътрешна оценка остава малко време. Ако дадена научнодоказана демонстрация на ефективност на лечението се счита за важна, тя винаги трябва да се включва като финансирана дейност на външни експерти.

© 2008 WPP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe